

УДК 340.12

О.Г. КОВАЛЬЧУК, Національна академія внутрішніх справ

ПРИВАТНА ВЛАСНІСТЬ, СВОБОДА, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ВЗАЄМНІ ЗВ'ЯЗКИ В КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Ключові слова: власність приватна власність, свобода, відповідальність, діалектика, філософія права

Тема приватної власності більше двох тисячоліть є предметом пильної уваги багатьох соціальних наук, і тому на ній сфокусовано чимало різних теорій, ідей, уявлень, ідеалів тощо. З іншого боку, те ж саме стосується свободи. Г.В.Ф. Гегель писав: «Про жодну ідею не можна з таким правом сказати, що вона невизначена, багатозначна, доступна найбільшим непорозумінням і тому дійсно до них схильна, як про ідею свободи, і про жодну не говорять зазвичай з такою малою мірою розуміння її» [1, с.324]. В подібному становищі знаходиться і тема відповідальності.

У правознавстві також досі відсутні загальноновизнані теорії як приватної власності, так і свободи, і відповідальності. Більше того, за умов посилення процесу глобалізації в сучасному світі ставиться під сумнів навіть можливість таких теорій. Мета пропонованої статті полягає не у створенні універсальної теорії приватної власності, чи свободи, чи відповідальності. Вона сфокусована на взаємних зв'язках між цими загальнолюдськими та правовими цінностями.

У певних відношеннях пропонована стаття є розвитком ідей, викладених у таких статтях, опублікованих у журналі «Форум права» раніше: О.В. Марцеляк «Заходи конституційно-правової відповідальності учасників виборчого процесу в Україні» (2005 р., № 1); В.М. Андріїв «Права та свободи люди-

ни і громадянина як визначальні категорії правничої науки» (2006 р., № 3); М.М. Гуренко «Цивілізаційні цінності народу, як витoki сучасної доктрини прав і свобод людини»; Є.О. Мічурін «Система принципів обмежень майнових прав фізичних осіб» (2007 р., № 3); В.В. Галуцько «Власність, як об'єкт адміністративно-правової охорони» (2008 р., № 1); К.В. Коваленко «Загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність» (2008 р., № 2); О.І. Гарасимів «Філософсько-правове розуміння соціальної відповідальності у контексті побудови демократичної правової держави»; Л.І. Фесечко «Кримінальна відповідальність індивідів у міжнародному праві» (2010 р., № 4).

Власність загалом – належність економічних ресурсів будь-якого виду окремим індивідуумам, організаціям, соціальним групам чи державі. І. Кант відносить до власності «усяке вміння, ремесло, красне мистецтво чи науку», які надають засоби існування [2, с.299]. Звідси випливає, що майном може бути абсолютно все. Це стосується і власності, яка належить окремому громадянину чи юридичній особі, тобто приватної власності.

Оскільки власність становить матеріальне підґрунтя розвитку суспільства, держава за допомогою юридичних норм закріплює, регламентує і захищає економічні відносини. Завдяки цьому вони перетворюються на правовідносини, що виступають у такій юридичній категорії, як право власності. У суспільстві з державно-правовою надбудовою економічні відносини власності неминуче одержують юридичне закріплення. «Власність становить економічну основу життя суспільства, будучи показником його добробуту й особистого добробуту громадян, – пише, наприклад, В.П. Ємельянов. – Тому охорона відносин власності, їх чітке правове регулювання, захист прав власників від будь-якого неправомірного втручання – найважливіше завдання держави» [3, с.3]. Через це, мабуть, власність і посідає (разом з зобов'язанням) центральне місце серед інших правових категорій.

Право власності трактується як сукупність

правових норм, які закріплюють, регулюють та охороняють стан присвоєності матеріальних чи інших благ конкретним особам. Властник користується цими нормами на свій розсуд, незалежно від волі інших осіб.

Що стосується визначення права власності, то через його фундаментальність, багатаспектність не існує і не може існувати єдиного такого визначення. В.П. Камішанський, розглядаючи цивільне право, у зв'язку з цим пише, що «...в науці цивільного права на сьогодні не існує визначення поняття права власності, яке б повною мірою відображало сутність даної правової категорії» [4, с.20]. Тому ми обмежимося лише найважливішими ознаками права власності.

Власність передбачає володіння, користування та розпорядження майном. Відповідно виділяють основні правомочності власника. По-перше, це право володіння, тобто юридично забезпечена можливість фактично утримувати своє майно. По-друге, це право користування – надана законом можливість власнику отримувати з належного йому майна корисні властивості для задоволення своїх особистих і майнових потреб. Третьою правомочністю є право розпорядження, тобто право визначати юридичну чи фактичну долю майна. Воно належить зазвичай власникові (за винятком випадків, встановлених законом чи договором). Право користування та право розпорядження тісно пов'язані з правом володіння. Перелічені правомочності становлять основний зміст права власності (ст.317 Цивільного кодексу України).

Право власності передусім виражає відношення особи до речі. Іншими словами, між власником та його власністю встановлюється ідеальний (юридичний) і безпосередній зв'язок, власник панує над власністю, ця остання належить йому. Це право є абсолютним, усі інші особи мусять утримуватись від його порушення. Без ставлення інших осіб до якоїсь речі як до чужої не було б і відношення до неї самого власника як до своєї.

Ряд дослідників питання власності, зазначають М.В. Домашенко і В.Є. Рубаник, ви-

значають власність через права. Таким чином, якщо поняття «власність» відображає стосунки типу «людина – власність», то поняття права власності, треба вважати, буде пов'язане із взаєминами між людьми з приводу власності, тобто у формі, яку можна уявити так: «людина (суб'єкт права власності) – власність (об'єкт права власності) – людина (не суб'єкт права власності)» [5, с.64]. Через це право власності одночасно виступає як суспільні відносини, зміст яких розкривається за допомогою тих зв'язків і відносин, у які власник необхідно вступає з іншими людьми у процесі виробництва, розподілу, обміну і споживання матеріальних благ. Право приватної власності розуміють як юридично забезпечену можливість осіб фізичних і осіб юридичних володіти, користуватися й розпоряджатися своїм майном.

В історії та філософії права приватну власність розуміли як свята святих існування і поступального розвитку будь-якого суспільства. Наприклад, Дж. Локк вважав, що приватна власність є споконвічним правом людини [6, с.49].

Ст.41 Конституції України проголосила: «Кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом... Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непогнущим. Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану».

Перейдімо тепер до такої людської цінності, як свобода. Особистість завжди прагне до неї, слово «свобода», як правило, асоціюється в людській уяві з бажаним способом

буття. Поняття свободи характеризує спектр можливостей, сукупність різних варіантів вибору мети, засобів, шляхів реалізації інтересів і намірів особи, часу та обставин здійснення вчинку, який складається в кожній ланці генезису її поведінки. Право на свободу є невід'ємним правом людини. Філософія ХХ ст., зазначає В.М. Шаповал, виконала величезну роботу, спрямовану на прояснення різних аспектів свободи; немає такого філософського напрямку, який тим або іншим чином не торкався б проблеми свободи [7, с.4].

Свобода є однією з найвизначніших людських цінностей. Вона може за певних умов вважатися важливішою від життя, особливо власного. Як сутність вона і становить глибинний сенс людського буття, без якого особистість втрачає в кінцевому рахунку свою суб'єктивність. Втративши можливість самовизначення, людина перестає бути людиною.

Свобода притаманна тільки людині та є головною з тих власних підвалин суспільства, на яких воно здійснює свою самоорганізацію. У цілому людина не є вільною від умов. Але вона вільна зайняти щодо них певну позицію. Умови не детермінують її повністю. Можна сказати, що власне людське буття починається лише там, де закінчується будь-яка однозначна й остаточна визначеність, і проявляється (додаючись до природної заданості людини) особистісна настанова. Від неї (звісно, у певних межах) залежить, чи поступиться вона умовам. Свідомо чи несвідомо вона вирішує: протистояти чи здатися. Людина здатна піднятися над умовами і таким чином увійти до людського виміру. Її поведінка значною мірою визначається її саморозумінням. У тому, як людина поводить себе, виявляється її особистість. Особистісне буття людини й означає свободу – свободу стати особистістю. Це свобода від своєї фактичності, свобода стати іншою. «Особистісна настанова принципово вільна, – пише В. Франкл, – і в кінцевому підсумку є рішенням» [8, с.77].

Далі, свобода як можливість вибору передбачає відповідальність. Це продуманість, виваженість, обґрунтованість рішень, ураху-

вання всіх обставин і можливих наслідків; це також готовність відповідати за свої вчинки. Якщо дії людини не детерміновані обставинами однозначно, якщо можливі різні рішення, то вона несе відповідальність за свій вибір. Свобода пов'язана з самообмеженням, а не з його відсутністю, вона потребує досить високого рівня розвитку особистості [9, с.23]. Справді, як пише І.В. Бичко, «свобода, що абстрагується від об'єктивної реальності навколишнього світу, є не чим іншим, як ідеальною свободою, яка тотожна... сваволі. Такий довільний вибір... докорінним чином відрізняється від вільного вибору. Він повністю віддає людину «сліпому випадку», а тому не лише не звільняє (як це робить вільний вибір) її від влади обставин, але робить цю владу безмежною» [10, с.139]. Особистості личить «самій знати, що таке добро та зло, самій знати, де закінчується право і починається обов'язок; самій шукати і знаходити, знаходити і вирішувати, вирішувати і діяти згідно зі своїм рішенням; і, вчинивши діяння, відкрито засвідчувати, що вчинила його свідомо й умисно, виходячи з власних переконань і наперед приймати на себе всю відповідальність за вчинене» [11, с.169].

Можна припустити, що з прагненням уникнути тягаря цієї відповідальності значною мірою пов'язане те явище в людському житті, яке Е. Фромм влучно назвав «втечею від свободи». Це питання є нині вельми актуальним для західних країн. «Сучасна людина вільна від старих традицій, цінностей, – зазначає Ж. Рюс. – Вона переживає випробування свободою. Якщо “мудрість” полягає в тому, щоб приймати співіснування з небуттям і смертю, щоб дивитися в очі нашій скінченності, незахищеності, то можна сказати, що Захід явно виражає свій занепад, деградацію своїх цінностей через свою цілковиту неспроможність реально дивитися на своє буття-у-світі» [12, с.225].

Бути вільним, пише В. Франкл, це тільки негативний аспект цілісного феномена; його позитивний аспект – бути відповідальним; «свобода може виродитись у звичайну сва-

волю, якщо вона не проживається з точки зору відповідальності» [13, с.109]. Бути відповідальним означає діяти так, щоб втілити належне, необхідне для реалізації самого себе, для самоактуалізації, правильного використання власного потенціалу, для здійснення власної свободи, а також щоб спрямувати свою активність у належне русло. Прагнучи свободи, особистість намагається не просто ігнорувати зовнішні заборони, а вирішувати власну долю та брати участь у вирішенні долі інших людей, суспільства в цілому, перетворювати суще з позицій належного, як вона його розуміє, і перебирати на себе відповідальність. Негативну свободу можна розуміти як відсутність обмежень, позитивну – як можливість самовираження.

Відповідальність уособлює входження суб'єкта до системи певних соціальних зв'язків, яка вимагає активності, піклування про досягнення оптимальних результатів розпочатої справи. Відповідальність особи – єдність двох компонентів, а саме – відповідальності її перед самою собою та відповідальності перед суспільством. Остання є необхідністю приймати такі рішення, які зважали б на інтереси не лише якогось суб'єкта, але й інших людей, соціальних груп, суспільства. Поняття відповідальності характеризує позитивне соціальне ставлення особи до своїх вчинків. Воно містить розуміння значущості своїх дій для суспільства, прагнення виконати їх добре, звітувати перед суспільством про досягнуті результати, а також визнання обгрунтованості покарання в разі неправильної поведінки. Особливого значення відповідальність набуває з огляду на нетривкість життя, яке постійно перебуває під загрозою й може урватися кожної миті. Адже нині діяльність людини може мати незворотні наслідки і завдати непоправної шкоди усьому людству й планеті, на якій ми живемо. Це зумовлює потребу у відповідальності не за минуле, не за близьке майбутнє, а за майбутнє, навіть дуже далеке від нас у часі.

У прагненні до відповідальності знаходить свій вираз особистість. Вона не перекладає відповідальності за свої вчинки на

інших, а повністю бере її на себе. Цікавим є такий момент. Як свідчать спеціальні дослідження, у переважній більшості випадків злочинці, принаймні після закінчення судового процесу, заперечують проти того, щоб їх вважали просто жертвами обставин. Покарання злочинця, зауважує Г.В.Ф. Гегель, слід розглядати як таке, що містить його власне право, і такий підхід ґрунтується на визнанні злочинця розумною людиною [14, с.148]. М. Шелеру належить думка, що людина має право вважатися винною і бути покараною [13, с.80]. Заперечувати її провину посиленнями на те, що в цьому випадку невдало склалися обставини, означає твердити, що її власна воля не відіграє принципової ролі в її вчинках, означає замірятися на її людську гідність. Звісно, на її відповідальності лежить також спокутування провини.

Додамо, що у прагненні до відповідальності особистість виявляється, можливо, навіть сильніше, ніж у прагненні до свободи. Той, хто хоче перемогти, повинен узяти на себе відповідальність. «Виграв битву не той, хто дав добру пораду, – казав Наполеон, – а той, хто взяв на себе відповідальність за її виконання та наказав виконати». Морально відповідальне існування є основним способом суспільної життєдіяльності особистості. І.Д. Бех пише: «Саме вольова діяльність забезпечує досягнення поставлених людиною цілей, здійснення нею суспільно значущих дій і вчинків. Через цей процес людина утверджується в думці, що вона є творцем себе самої та навколишнього суспільного середовища... Довільна... вольова дія виступає для суб'єкта проявом його свободи, незалежності від зовнішнього примусу і різноманітних ускладнюючих внутрішніх проблем. Ступінь цієї незалежності й визначається усвідомленням самої себе, своїх власних можливостей» [15, с.199].

Таким чином, відповідальність як здатність здійснити оптимальний вибір і відповідати за нього є необхідною умовою свободи і одночасно виступає формою її прояву. Можна сказати, що сутність свободи полягає в її зв'язку з відповідальністю, а відповідальність – в її зв'язку зі свободою. Істотною причи-

ною відсутності у нас вільного суспільства є притаманне більшості наших громадян прагнення отримати повну свободу і при цьому не нести жодної відповідальності.

Звернімося до питання про співвідношення понять права та свободи. На перший погляд вони несумісні, якщо право розуміти як веління, інструкцію до дії, й зовсім по-іншому сприймається співвідношення «право – свобода», якщо право трактується як можливість діяти; «мати право» означає в такому випадку можливість вільно конструювати і програмувати свої вчинки, звичайно ж, у розумних межах. Відповідно до такого розуміння право є безвідносною цінністю суспільства, яка уособлює в собі головні принципи існування людського співтовариства. Право як цінність, як можливість діяти, ефективно лише в тому разі, якщо в поле його дії потрапляють особистості, а не особи, й тим більше не індивіди. Особистість розуміють як людину, що усвідомлює свою відмінність від інших, а внаслідок цього визнає за іншим «інобуття», за іншою людиною можливість і бажання діяти, уміння вбачати в інших не засіб для досягнення своєї мети, а рівноправних партнерів.

Тут будуть цікавими міркування Дж. Локка. На його думку, закон має правову природу і правовий характер, якщо він виражає свободу. «Свобода людей, – писав він, – яка перебуває під владою уряду, полягає в тому, аби мати постійне правило для життя, спільне для кожного в цьому суспільстві та встановлене законодавчою владою; це – свобода слідувати моему власному бажанню в усіх випадках, коли цього не забороняє закон» [16, с.16].

На думку Канта, справжня правова свобода має вперше здійснитися у державі, причому він мав на увазі правову державу. Кожний відчужує свою свободу з тим, аби знову одержати її, ставши членом спільного існування. Для Г.В.Ф. Гегеля ідеєю права є свобода. Він писав: «Право є, отже, взагалі свободою як ідеєю» [14, с.89]. Визнання суспільством прав і свобод особи потребує їхнього позитивування (перетворення на основні права, закріплені конституцією).

Якщо порушено міру свободи, вона обертається бідом – сваволею, насильством, злочинністю, самознищенням людей. К. Поппер пише: «У числі серйозних недоліків західних суспільств належить згадати злочинність, що виявляє себе у багатьох формах – наприклад, у зловживаннях свободою ринку. Ці зловживання значно почастишали після Другої світової війни і в наш час становлять серйозну проблему для нашого суспільства» [17, с.8].

Ефективна самоорганізація суспільства потребує упорядкування свободи. Найпотужнішим її засобом є право (у поєднанні з державою). Саме воно і вказує розумну міру свободи, проводить межу між діями, які сприяють нормальному життю суспільства (принаймні, є нейтральними в цьому відношенні) і такими, що перешкоджають йому, визначаючи найбільш небезпечні з числа останніх як злочинні.

З правом пов'язане також поняття відповідальності. При цьому в праві відповідальність можна розуміти як явище, пов'язане з подією, котра вже відбулась, і як явище, що має перспективний зміст. Звідси й існуюче двохаспектне розуміння відповідальності: відповідальності за скоєне (за минуле) або відповідальності за майбутнє. З позиції першого підходу відповідальність – це покарання за вчинене правопорушення; санкція за порушення правила, встановленого нормою права; примушення до виконання обов'язку; необхідність зазнати невігідні наслідки, передбачені санкцією порушеної норми, обов'язок понести покарання; особливе охоронне правовідношення тощо. З позиції іншого підходу юридична відповідальність – це позитивна відповідальність; необхідність здійснювати певні дії, а не тільки покарання; можливість діяти в певному напрямі; активний позитивний обов'язок; обов'язок, що витікає з правового розпорядження тощо.

Позитивна відповідальність – це елемент як етичної, так і правової системи, вона достатньо чітко передбачається в чинних правових актах. Принаймні, абсолютно очевидно, що позитивна юридична відповідальність є найважливішим елементом правового ста-

тусу особи, посадовця, колективу. При визначенні правового статусу вказаних суб'єктів права законодавець передбачає, хто повинен нести відповідальність за належне здійснення визначених юридично значущих дій. Встановлювана державою відповідальність за дотримання правових розпоряджень, функціональних обов'язків являє собою особливий вид відповідальності, який існує та діє як стимул для правомірної поведінки, як вимога активно діяти в межах правового поля по виконанню встановлених обов'язків. Таку відповідальність називають статутною відповідальністю. Суб'єктивна сторона позитивної відповідальності нерозривно пов'язана з мотивацією позитивних, суспільно корисних правомірних вчинків. Серед них можна назвати не тільки усвідомлення, правильне розуміння суб'єктом права покладених на нього обов'язків, але і певне відношення його до цих обов'язків, яке характеризується як прагнення виконати доручену справу добре, забезпечити досягнення позитивного результату.

Ми казали про діалектичний зв'язок свободи та відповідальності. Одним з основних загальнолюдських (цивілізаційних) принципів права виступає взаємний зв'язок (єдність) юридичних прав та обов'язків.

Тепер перейдімо до питання про взаємні зв'язки між власністю та свободою. Більшість прихильників ідеї приватної власності найтіснішим чином пов'язували її зі свободою.

З одного боку, приватну власність можна розглядати як підґрунтя свободи людини. Право володіти майном з глибокої давнини є одним з основних прав людини і в той же час – засобом забезпечення окремо взятою людиною своєї економічної незалежності, свободи. Суверенітет індивіда над власністю – найефективніша перешкода поширенню контролю держави. У цьому сенсі слід розуміти широко відомий вислів Аристотеля «власність є фундаментом свободи».

Ми повинні врахувати міркування з цього питання, що належать Дж. Локку. До слів Декарта «мислю – отже, існую» він, по суті справи, додав «існую – отже, маю власність»: я володію власністю на самого себе, тобто на

все, що створюю. Навіть більше, уявлення, що простий вид нашої власності це ми самі, тобто наша особа, наше тіло, означає, що власність з необхідності припускає свободу. Бо сказати, що «ми належимо собі», тобто є своєю «власністю», рівносильне твердженню, що ми вільні мати себе в своєму розпорядженні, в чому і полягає сенс свободи [18, с.57]. Звідси випливає висновок, що свобода особи неможлива без володіння людиною приватною власністю.

Отже, приватна власність виступає підґрунтям свободи. Але, з іншого боку, і свободу можна своєю чергою розглядати як підґрунтя власності. Доречно послатись на таке міркування Г.В.Ф. Гегеля: «Щоб не залишитися абстрактною, вільна воля повинна перш за все дати собі наявне буття, і першим чуттєвим матеріалом цього наявного буття є речі, іншими словами, зовнішні предмети. Цей перший вид свободи є той, який ми пізнаємо як *власність*» [14, с.94].

Таким чином, власність є підґрунтям свободи, а свобода – підґрунтям власності, тобто вони виявляються діалектично, нерозривно пов'язані одне з одним. Свободу можна розглядати як проміжну ланку між приватною власністю та відповідальністю. Одночасно між цими останніми цінностями існує також безпосередній зв'язок. Зокрема, приватна власність накладає на її господаря певні обов'язки.

Загальний висновок з нашої невеликої розвідки полягає в тім, що в контексті філософії права між приватною власністю, свободою та відповідальністю мають місце діалектичні, органічні взаємні зв'язки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гегель Г. В. Ф. Энциклопедия философских наук: в 3-х т. / Г. В. Ф. Гегель. – Т. 3. Философия духа. – М. : Мысль, 1977. – 472 с.
2. Кант И. Сочинения на немецком и русском языках. – Трактаты и статьи (1784–1786) : в 2 т. / И. Кант. – Т. 1. – М., 1994.
3. Емельянов В. П. Защита права собственности уголовным законодательством /

В. П. Емельянов. – Х. : Рубикон, 1996.

4. Камышанский В. П. Право собственности: пределы и ограничения / В. П. Камышанский – М. : ЮНИТИ, 2000.

5. Домашенко М. В. Власність і право власності: Нариси з історії, філософії, теорії і практики регулювання відносин власності в Україні / М. В. Домашенко, В. Є. Рубаник. – Х. : Факт, 2002. – 550 с.

6. Локк Дж. Избранные философские произведения: в 2 т. / Дж. Локк. – Т. 2. – М. : Госполитиздат, 1960.

7. Шаповал В. М. Трансцендентальні горизонти свободи / В. М. Шаповал – К. : ПАРАПАН, 2010. – 312 с.

8. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл – М. : Прогресс, 1990.

9. Fischer J. M. Responsibility and Control: A Theory of Moral Responsibility / J. M. Fischer, M. Ravizza – Cambridge, Engl. : Cambridge University Press, 1998. – 277 pp.

10. Бычко И. В. В лабиринтах свободы / И. В. Бычко. – М. : Политиздат, 1976. – 159 с.

11. Ильин И. А. Путь к очевидности / И. А. Ильин. – М. : Республика, 1993. – 430 с.

12. Рюс Ж. Поступ современных идей / Ж. Рюс. – К. : Основы, 1998. – 669 с.

13. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М. : Прогресс, 1990.

14. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Г. В. Ф. Гегель. – М. : Мысль, 1990. – 524 с.

15. Бех І. Д. Від волі до особистості / І. Д. Бех. – К. : Україна-Віта, 1995. – 202 с.

16. Локк Дж. Избранные философские произведения / Локк Дж. – М., 1960.

17. Открытое общество и его враги: в 2-х т. / К. Поппер. – М. : Феникс, 1992– . – Т. 1. Чары Платона. – 1992. – 444 с.

18. Пайпс Р. Собственность и свобода / Р. Пайпс – М. : Московская школа политических исследований, 2001. – 415 с.

Ковальчук О. Г. Приватна власність, свобода, відповідальність: взаємні зв'язки в контексті філософії права / О. Г. Ковальчук // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 466–472 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11kogkfp.pdf>

Обґрунтовано наявність між приватною власністю, свободою та відповідальністю діалектичних взаємозв'язків. Показано, що приватну власність можна розуміти як умову свободи її власника, а свободу – як підґрунтя приватної власності; свобода як вибір передбачає відповідальність, а відповідальність є формою прояву свободи; приватна власність покладає на власника певну відповідальність.

Ковальчук О.Г. Частная собственность, свобода, ответственность: взаимные связи в контексте философии права

Обосновано наличие между частной собственностью, свободой и ответственностью диалектических взаимосвязей. Показано, что частную собственность можно понимать как условие свободы ее владельца, а свободу – как основание частной собственности; свобода как выбор предусматривает ответственность, а ответственность является формой проявления свободы; частная собственность налагает на владельца определенную ответственность.

Kovalchuk O.G. Peculiar, Freedom, Responsibility: Interconnections in Context of Philosophy of Law

The presence between a peculiar, freedom and responsibility of dialectical intercommunications is grounded. A peculiar can be understood as condition of freedom of its proprietor, and freedom – as foundation of peculiar; freedom as the choice foresees responsibility, and responsibility is the form of display of freedom; a peculiar imposes certain responsibility on a proprietor.